

GÁL SÁNDOR

Közel az omega-ponthoz

Amikor megszülettem, ezen a csodálatos bolygón, amit mi Földnek nevezünk, mindössze két és fél milliárd ember élt. Alig több, mint hatvan évvel később, vagyis ma, túl vagyunk a hat milliárdon. Könnyű ebből kiszámítani, hogy kurta hat évtized alatt lélekszámunk bőven megduplázódott... Ha biológiai ismereteim nem tévesek, akkor a rovarok, halak s a madarak után mi emberek állunk bolygónk faunájában a megtisztelő negyedik helyen. (Az alsóbbrendű élőlényeket nem számolva persze!) Am ha a fajtákat külön lajstromoznánk, akkor szinte biztosra vehető, hogy még előkelőbb helyre kerülnénk.

Ezek a látszólag érdektelen tények itt az ezredforduló lila közhely- és blöff-felhői között, a nagy csinnadrattás globalizáció látomásában alig is érzékelhetők. Holott ha bármiféle holnapról próbálunk gondolkodni, akkor – számomra legalábbis – ez az alfapont, ahonnan szemünket a jövő horizontja felé fordíthatjuk.

Szóval itt van ez a hat milliárd...

Ahogy tapasztalhatjuk: mind egy szálíg ember!

Néha – lehunytt szemmel persze, másként hogyan lehetne? – elképzelem, hogy valahol itt Európa közepén összegyűlik ez az irdatlan tömeg, és súlya alatt behorpad az egész Kárpát-medence...

Persze ilyen földrész-behorpadás nem lesz. De lesz más. Jobb, rosszabb, alig is tudható.

Merthogy a mindenségidő és az ember-idő között van némi különbség. Az előbbi – legalábbis számomra – mindig jelen-idejű, mondhatnám Isten-tartalmú, míg az utóbbit mi magunk alkottuk meg, házi szükségleteink alapján, bár látszólag tudományos igénnyel.

Am ebben sem vagyunk valami nagyon egységesek. De – hosszabb távon – ennek az égvilágon semmi jelentősége sincsen. Az ember-időt mindenségidő egykor – száz-kétszáz év múlva? – gond nélkül anektálja.

És addig?!

Ez itt a kérdés! Mondhatnám, ama hamleti. De ha komolyan az árnyak mögé nézünk, kiderül, hogy a kérdés felesleges és időszerűtlen.

Amióta az ember birtokába vette a tüzet, s „feltalálta” a kereket, lényegében ember-mivolta jövőjének majdbéli határát is megvonta. Ugyanis a tűz és a kerék segítségével a természet tiszta demokráciáját mára sikeresen tönkre tette, megfélelvezvén arról, hogy maga is a természet oszthatatlan része. Amíg a természet demokráciájának ésszerű kiválasztási rendszere működött, létezett e földi világban olyan megtartó egyensúly, amely a flórát és faunát képes volt működtetni. Amióta azonban az ember erőszaktevésői oly méreteket öltöttek, hogy ez a szép és derűs egyensúly elbillent, valami visszafordíthatatlanná vált glóbuszunkon.

Hallhatóan ketyeg ama bizonyos „biológiai pokolgép” (Taylor), amely a tüzet és a kereket birtokló, és működtető homo primigenius indított el annakidején a diluvium jégvirágos tájain.

Ettől számítva a földi ember-jelenlét folyamatos agresszivitásának vagyunk cselekvő részesei, tanúi, elszenvedői – mikor hogy. Az bizonyos, hogy az a földi élet-ív, amely az ember-időt jelzi, példátlan a közelebbi naprendszerek ma ismert valóságában. Megtörtént ugyanis az a csoda – vagy katasztrófa? –, hogy bolygónkon létrejött egy lény, amelynek van emlékezete. Valami, ami felette áll minden ösztönnek, amely például a madaraknál, halaknál, s az egyéb, ember által ismert élőlényeknél a megmaradást, a szaporodást vezérli. Az emlékezet tette lehetővé, hogy évmilliók tapasztalatai megmaradjanak bennünk, s ezeket a tapasztalatokat – mondjuk a kőbaltától a lézergyűig – hasznosítani tudtunk. Am ez a tudás, ma már természetellenes. Olyan aszinkronitást szült, amely az ember és a természet közötti – korábban említett – egykor-volt meghitt egyensúlyt megsemmisítette. A civilizáción kívüli világban ma is működik a természetes kiválasztódás kegyetlen, ám demokratikus rendje, az emberi civilizációban azonban éppen az ember tudásából következően ez megszűnt. Az emberi faj önmagán felül ma már ezt képes irányítani, ha kell meg is tudja szüntetni. Így lehetett alig hatvan év leforgása alatt a 2,5 milliárdból hat milliárd. De: 2050-re ez a szám felduzzadhat akár 16 milliárdra is. (ENSZ demográfiai előrejelzés). Elméletben bolygónk még ilyen embertömeget is képes volna eltartani. Azonban már ma is olyan gondok mutatkoznak, amelyek ezt az elméleti lehetőséget igencsak kétségessé teszik.

Mert például gyermekkorom hajnalán ha kutat ástunk, azzal a reménnyel dolgoztunk, hogy a kút mélyén felfakadó víz kristálytisztá lesz, hűvös és iható. Sőt, még ennél is több: lesz otthon-íz!

Hol áshatnak ma kutat emberek ilyen reménnyel?!

Aztán az sem egészen elhanyagolható kérdés, hogy meddig lesz még tiszta(?) levegő. És milyen következményei lehetnek az ózonpajzs szitáványuggatásának?! Milyen genetikai fenések szakadhatnak nyakunkba az O_3 hiányában? És a felmelegedés? Ha elolvad a sarki jég, olyan országok, mint Hollandia, Dánia új Atlantisszá változnak, tengermélyi tulipánbirodalmakká...

Es akkor még az emberi tudás csúcásairól, a különféle nukleáris és egyéb pusztítóeszközök globális lehetőségeiről nem is szóltam.

Ilyen ezredvég- és ezredkezdet valóságával szembesülve érdemes feltenni olyan kérdéseket, hogy „Honnan jövünk?” – „Mik vagyunk?” és „Hová megyünk?” Jó, az első kettőre még ilyen-olyan hiteles válaszokat is fogalmazhatunk – de minek? –, ám az utolsó kérdés eleve adott: tetszik, nem tetszik, eljutottunk az omega-ponthoz. Azaz-hogy annak időben már-már behatárolható közelségébe.

Atléptük az embermindenség pusztulásának a küszöbét; ott vagyunk ama jelképes pitvarban, amelynek nyitottkéményét akár huzatos fekete lyuknak is felfoghatjuk. Hogy ez a feketelyuk mikor szippantja fel azt a természetellenes képződményt, amit jobb híján embernek, emberi civilizációnak nevezünk, az nem a mi akaratunktól és tudásunktól függ.

Szinte magam előtt látom, hogy e sorok olvastán nálam derűsebb alkatú embertársaim kajánkodva elmosolyintják magukat, mondván: „Mit riogat bennünket ez a vészmadár?!” Egy-két emberöltő jövő-távlatából iménti kétségeim valóban így is felfoghatók. De egy két emberöltő a naprendszer mozgásában nem is mérhető.

Ha az ember-lét eföldi távlatát ilyennek látom, akkor egy-egy nemzet, vagy kisebbségbe kényszerített nemzetiségi csoport holnapja miként jelenik meg bennem, vagy előttem? A globális pusztulási folyamatok közepette van-e értelme az ilyen kicsinységekről akárcsak gondolkodni is, ha a végeredmény egy ember nélküli bolygó?!

Tény, hogy ehhez kell bizonyos fokú fatalizmus.

De még valami más is!

Történetesen annak a tudása, hogy ebben a nagy egészben a mi jelenlétünk hol van, s hogy milyen ez a jelenlét? Parányi, hallom a kézenfekvő választ, kicsinyke pont, mondjuk ennek a mondatnak a végén. Am ez a kicsinyke pont számunkra egy külön-univerzumot jelent, olyan teljességet, amelyben nyelv, történelem és kultúra egysége – ha még ugyan egységes a magyar kultúra – adja azt, ami mi vagyunk: emberek e földgolyón, magyarok Európában, vagy akárhol... De Európában is hányfelé, és hányféle sorsban?!...

Helyzetemnél fogva folyamatosan rákényszerítenek a hétköznapiak, hogy ezeket a tényeket, mondhatni nemzeti különvalóságainkat számba vegyem. Az szinte már közhelynek számít, ha a trianoni ősbutaságra utalok. Azonban az igazi tragédia nem ott kezdődött, hanem sokkal korábban. Trianon a korábbi magyar politikusi farkas vakság végkifejletét jelenti és tetőzi be. Azt a nem nagyon felemelő ténytet, hogy roppant buta politikusaink voltak. Nem mintha ma ennek az ellenkezője volna igaz, á, dehogyl! Ám azok, akik a nemzetet Trianonig juttatták el, valami egészen hétköznapi dolgot nem etettek meg. De lehet hogy meg sem próbálták. Feudális, nagyúri gögjükben nem ismerték fel azt a kicsinységet, hogy a Kárpát-medence kiválasztottjai nem mi vagyunk. Mindenféle hamis „régidicsőség” narkotikumától voltak függőek, s döntéseik végkövetkezménye a huszadik század magyarságának többszörös tragédiájába torkollott; iszonyú területi csonkolást vontak maguk után, több milliós népességvesztéssel...

Még ma, a 2000. év januárjának hófúttá, fehér viharai közepette is belémnyilal a kétségbeesés és a borzalom, s az „embernek kél káromkodni kedve”, amikor az elmúlt másfél évszázad magyar politikusainak elképesztő döntéseit felidézi magában.

A szelíd Arany Jánosnak volt – van! – igaza (*A nagyidai cigányok*): még kivívott győzelmeinket sem tudtuk megtartani. Csoda-e hát, ha az egykori Felső-magyarországból Szlovákia lett?! Iderekesztve – és egyben az országból kirekesztve – több, mint egy millió magyar, s kiszolgáltatva a beneši nemzetállam-filozófia tekintetnélküliségének kénye-kedvére. Mert nem csak ma, 1918 és 1938 között is volt ám nyelvtörvény! De volt – s folyamatosan létezik – területkiszajátítás is.

Az elszakítást követő idők alapszámai nálunk ezek voltak: több, mint egy millió magyar, s több, mint egy millió hektár mezőgazdasági terület. Meg a bányák, a vasút, s egyéb ipari létesítmények tucatjai. Olyan tulajdonvesztés, amely csak azáltal volna pótolható – pótolható egyáltalán? –, ha az egész, egy esetleges jóvátétel keretében visszakerülne egykori tulajdonosához – együtt a területtel.

Az elmúlt nyolcvan év alatt mindezt – durván számolva – a felére apasztották Csehszlovákia határain belül.

Hogy miként? A módszerek tömegeit sorolhatom: Kezdődött a húszas években meghirdetett földreformmal; ennek kapcsán a cseh kolóniák kialakítása a magyar térségben a Csallóköztől a Tiszahátig. 1945 után a teljes jogfosztottság, lakosságcsere, deportáció s a reszlovakizáció az egyik oldalon. A másikon – a jogfosztottság egyenes következményeként – a magyar intézményrendszer teljes megsemmisítése, a magyar iskolák bezárása, a könyv- és lapkiadás teljes tilalma...

Lényegében a második világháborút követően – máig – folyamatosan működött és működik az a feldarabolási stratégia, amely az ezredvégre az egykori dél-szlovákiai kompakt magyar etnikumot feldarabolta, sőt több helyen mára már vegyes lakosságú térséggé változtatta.

Ezek a statisztikai adatok és mutatók azonban csupán a fizikai állapotokat jelölik. Ami azon kívüli, vagy azon túli, azzal mi lesz ezután?

Most következik az a nem egészen elhanyagolható kérdés, hogy van-e valamilyen esélyünk egy következő nyolcvan, vagy akárhány esztendőre itt, e ligetes Szlovákiában? Kicsit tágítva a kisebbségi magyarság létezési körét: pótolhatja-e valaha valami mondjuk történelmünkben, kultúránkban Kassát, Nagyváradot, Kolozsvárt, Marosvásárhelyt?! Rákóczi nyugóföldjét, Mátyás szülőhelyét?...

A huszadik század szétroncsolt valami olyan egészet, amelyet többé nem lehet rekonstruálni. Mégpedig a tömeg miatt! Elég példának Kassa, vagy Kolozsvár nemzeti-ségi arányeltolódásaira utalni. De van még sok egyéb olyan sajátosság is, amelyet az elmúlt század szült meg. Itt volt a Csemadok, amely közel kilencvenezres tagságával ötven év alatt egy jól működő nemzeti-ségi immunrendszert alakított ki és működtetett Szlovákiában. Az elmúlt tíz év alatt a szlovákiai kvázidemokrácia ösztönsovinizmusa ezt a szövetséget teljesen lebénította; a Csemadok szervezetei vergődnek, koldulni kényszerülnek, mintha a szlovákiai magyarság gazdasági potenciálja – évi több milliárdos értékkel – nem is a szlovák államkasszát gyarapítaná... Vagy: jelenleg Szlovákiában több, mint 25 felsőoktatási intézmény működik; egyetemek, főiskolák. Ugy 230-250 ezer lakosra jut belőlük egy. E számokat ismerve, minimum egy ilyen intézmény, egyetem, vagy főiskola, minket is bőven megilletne. Naná! De erről szó sem esett. Azonban!

Azonban ha valami csoda folytán ez a kicsinyke intézmény mégis létrejönne, bizony akkor kerülnénk csak igazán bajba. Mert lehet, hogy hallgatókat még sikerülne találni, de megfelelő oktatógárdát aligha... Szép nyomorúságunk horizontján több ilyen fragmentum található, bárha erről ritkán esik szó.

De beszélhetnénk – beszélék is – a kisebbségi politikai képviseletek – pártok, mozgalmak – „tevékenységéről” is, amelyek úgy vannak, hogy – nincsenek. Ezt a poszt-modern abszurditást, tudom, elég nehéz értelemmel feloldani. De nincs is rá különösebben nagy szükség. Mert: a teljes eredménytelenségnél van-e ékeőbb bizonyíték tízéves „szereplésükre”. (Romániában az egyetemalapítás csődje, Szlovákiában a magyar kultúra támogatásának kudarca, a lapok, intézmények folyamatos tönkretétele, a restitúciós törvény elfogadása, a két barbár nyelvtörvény stb.)

Noshát: Mik vagyunk? Merre tartunk?